

УДК 351.82:338.1(477–25(1–2))

П. Козирєв

**ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ МІСТ
ПРИСТОЛИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ м. УКРАЇНКА
ОБУХІВСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Розглянуто проблеми стратегічного планування сталого розвитку малих міст пристолічного регіону, зокрема наголошено на важливості якісних підходів до перспектив створення столичної агломерації. Закцентовані на необхідності аналізу наслідків входження малих міст в агломерацію та розробки оптимальних варіантів організації управління.

Ключові слова: сталий розвиток, пристолічний регіон, малі міста.

Сучасні темпи розвитку столиці України м. Київ обумовлюють загострення проблем малих міст, які його оточують, складаючи так званий пристолічний регіон. Малі міста Бориспільського, Броварського, Васильківського, Вишгородського, Києво-Святошинського та Обухівського районів своє майбутнє безпосередньо пов'язують із формуванням та легітимацією столичної агломерації – Великого Києва. Питання, чи принесе ця перспектива мешканцям малих міст бажані результати, чи отримають вони можливість користуватися благами столичного життя на рівні з киянами є актуальною проблемою, яка вимагає зваженого підходу, ретельного аналізу та усвідомлення відповідальності управлінських рішень, необхідність прийняття яких постане перед органами влади та місцевими громадами.

Проблеми управління містами перебувають у центрі уваги таких вітчизняних науковців, як: Б. Адамов, О. Бойко-Бойчук, В. Вакуленко, Н. Нижник, Ю. Шаров, О. Васильєва, В. Бабаєв та інші. Питання, пов'язані зі стратегічним плануванням сталого розвитку малих міст пристолічного регіону, розглянуті недостатньо і вимагають значної уваги в умовах сучасного прискорення економічного розвитку міст, будівельного буму тощо.

Ми визначаємо за мету розглянути перспективи розвитку м. Українка Обухівського району Київської області та визначити завдання органів влади в контексті формування агломерації Великий Київ.

Місто районного підпорядкування Українка Обухівського району розташоване у центральній частині Київської області нижче Києва на відстані 40 км по Дніпру за 5 км від автомагістралі Київ – Донецьк. На півдні і сході місто оточують дві річки – Козинка та Стугна, обидві впадають у Дніпро. Річка Стугна протікає новим штучним руслом, яке створено унаслідок будівництва Трипільської теплоелектростанції (далі – ТЕС). Українська міська рада – орган місцевого самоврядування, якому адміністративно підпорядковано село Плюти. Сусідніми населеними пунктами є Обухів, селище Козин та село Трипільля. Територія, підпорядкована міській раді, становить 4884 га, із кількістю населення майже 14 тис. осіб (табл. 1, табл. 2, рис. 1).

У 1967 р. на березі Дніпра за 45 км на південь від Києва було розпочато будівництво Трипільської ТЕС, унаслідок чого й виникло місто. Упродовж тривалого періоду часу Українка була монофункціональним містом, економіка та інфраструктура якого цілком покладалась і залежала від ТЕС [1].

В умовах структурної перебудови та економічної кризи вузька спеціалізація виробництва поставила місто перед загрозою стагнації, що пов'язана із можливими змінами у режимі роботи станції.

Таблиця 1

Демографічні показники м. Українка за роками, чоловіки [9]

Показники	2001	2002	2003	на 01.01.2005
Всього населення	17415	14275	14275	14166
зокрема чоловіків	8535	6054	6873	6818
жінок	8880	8221	7402	7348
дітей до 14 років	2487	2300	2300	2428
зокрема до 1 року	98	101	126	142
підлітків	670	670	625	625
дорослих	14258	11305	11350	11350
зокрема пенсійного віку	4443	3495	3726	3726
жінок фертильного віку	5142	4942	3820	3641
Народилося	110	95	156	97
Померло	161	174	194	175
Природний приріст	-2,3	-4,6	-2,8	-1,7
Кількість безробітних	–	290	186	130

Таблиця 2

Процеси, що характеризують динаміку населення м. Українка [9]

Процеси	2001 р.	2002р.	2003 р.	на 1.01.2005
Народження	110	95	156	97
Смертність	161	174	194	175
Природне скорочення населення	-2,3	-4,6	-2,8	-1,7
Прибуття	490	579	630	711
Вибуття	428	491	645	590

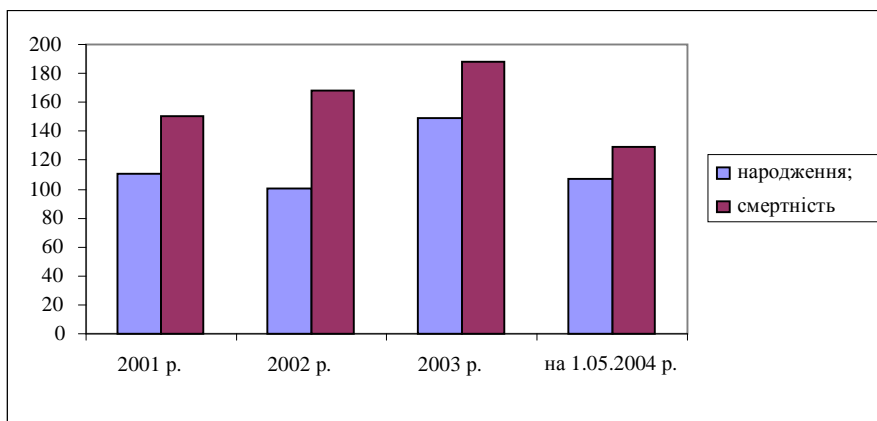

Рис. 1. Динаміка смертності та народжуваності за 2001 – 2004 рр. у м. Українка, осіб [9]

Низькі темпи будівництва житла та об'єктів соціальної інфраструктури, обмеженість вибору професій для населення, недостатня кількість робочих місць, невідповідність сфери обслуговування сучасним потребам населення, загострення демографічної ситуації, низький рівень доходів населення, невідповідний розвиток комунікацій – це далеко неповний перелік проблем, які виникли перед міською владою на сьогодні.

До окремої групи екологічних проблем належать, зокрема, проблеми утилізації відходів ТЕС, нейтралізації її шкідливих впливів тощо.

Близькість столиці також обумовила окремі негативні тенденції соціального спрямування. Відтік працездатного населення на роботу та молоді на навчання в у Київ, як правило, не має зворотнього напрямку – люди додому не повертаються. Київські стандарти та можливості, непорівняльні з умовами провінційного міста, не тільки затримують вихідців із провінції у столиці, а й зумовлюють стійке бажання значної частини мешканців міста поширити на Українку статус столичної території [5].

У цьому прагненні мешканці Українки не поодинокі. За даними соціологічних опитувань “Соціально-економічні та управлінські проблеми Києва”, проведених Центром О. Разумкова в рамках виконання проекту “Київ – самоврядна територія, столиця України”, 67,5% опитаних мешканців міст-супутників Києва однозначно “за” те, щоб їх місто було включене до складу Києва [6].

Основними проблемами міста в економічній сфері є:

- складний фінансовий стан підприємств;
- відсутність ринків збуту, що призводить до того, що вже готова продукція залежується на складах підприємства і підприємство змушене зменшувати об'єми виробництва, хоча має можливість випускати більші обсяги продукції;
- низька купівельна спроможність населення, що певною мірою призводить до відсутності ринків збуту і до складного фінансового стану підприємств;
- нестабільність цін на енергоносії;
- несприятливий інвестиційний клімат;
- високий ступінь зносу основних виробничих фондів;
- відсутність єдиної системи та критеріїв надання державної допомоги суб'єктам господарювання;
- відсутність дієвого захисту вітчизняного виробника від недобросовісної конкуренції з боку імпортерів;
- низький рівень використання нових технологій (табл. 3).

Таблиця 3

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств міста Українка станом на 01.01.2005 р., тис. грн [9]

№ з/п	Назва підприємства	Прибуток(+), збиток (-)		% 2004 р. до 2003 р.	Заборгованість		Заборгованість % до 2003 р.	
		2003 р.	2004 р.		Дт	Кт	Дт	Кт
Прибуткові підприємства								
1	Обухівське МУ ВАТ Південтепло-енергомонтаж	+ 266	+ 150	–	–	–	–	–
2	ЗАТ “Трипільський пакувальний комбінат”	+422,3	+1655,9	392	4081,1	2003,8	180	38

Закінчення табл. 3

Всього по прибуткових:								
Збиткові підприємства								
1	ТОВ ВТФ "Екмі"	+280,8	-1217,7	433,6	4202,5	9142,2	107,2	101,7
Всього по збиткових:		–	–	–	–	–	–	–
Разом:		–	–	–	–	–	–	–

На сьогодні в місті найбільший потенціал для розвитку має енергетика, будівництво та туризм. Передумовами для цього є наявність відповідних спеціалістів Трипільської ТЕС, вигідне розташування міста та наявність відповідної рекреаційної бази.

Необхідність переорієнтації господарського комплексу Українки, очевидна для міської влади, зумовила потрібність створення стратегічного плану сталого розвитку міста. Стратегічне планування й оцінювання рішень є складовими системної теорії суспільного розвитку і характеризується прагматичністю, раціональністю, глобальним інтегруванням у світові процеси [8]. Воно відтворює стислу картину бачення майбутнього, яка показує наслідки державного втручання у певну проблему, зокрема у проблему визначення перспектив розвитку м. Українка [9, 10].

Метою згаданого стратегічного плану була визначена висока якість життя мешканців Українки, інвестиційна та туристична привабливість міста за умов екологічної безпеки та раціонального землекористування, але шляхи досягнення конкретно визначені не були.

Стратегія сталого розвитку окреслила зміни в гармонійному розвитку економіки з використанням існуючих природних ресурсів, зокрема:

- в екологічному середовищі;
- в охороні власних природних ресурсів та надбань культури;
- у можливості лобювання позабюджетних ресурсів, призначених для розвитку міста, активного залучення мешканців до управління;
- у можливостях розвитку міської спільноти, а також утримання й повернення молодих людей та людей з вищою освітою;
- у покращенні умов життя для наступних поколінь;
- у покращенні стану здоров'я мешканців за умов збереження або покращення стану навколишнього середовища.

Стратегічний план сталого розвитку загалом показував оптимістичний варіант розвитку подій без визначення практичної частини, хоча у перспективі соціально-економічного розвитку м. Українка можливі варіанти, зокрема:

- Українка входить інтегральною складовою до агломерації Великий Київ, а управління буде здійснюватися відповідно до системи управління та рівня її централізації;
- Українка отримує статус міста обласного підпорядкування і самотужки вирішує місцеві проблеми у новому статусі;
- Українка оптимізує процеси управління в існуючому статусі.

Органи влади та громада міста розглядають переважно перші два варіанти при відвертій прихильності більшості до першого. Саме приналежність до столичної агломерації забезпечить, на думку більшості, сучасний рівень розвитку рідному місту. Йдеться, зокрема, про можливу розбудову в Україні розвинутої системи малого та середнього бізнесу різних напрямків виробництва та обслуговування,

відкриття станції метро, пов'язаного з Києвом [11, 12]. Стратегічний план обумовлює активізацію місцевих компаній, підприємств із екологічно чистим та високотехнологічним виробництвом; із розвинутою туристичною, спортивною і санаторно-курортною базою та якісною місцевою інфраструктурою, яка в стані забезпечити мешканців міста сучасною медичною допомогою, освітою тощо, але не відповідає на питання “в який спосіб і за які кошти досягнути такого прекрасного майбутнього”.

Важливим аспектом стратегічного планування є місцеве житлове будівництво. Це питання в сучасних умовах набуло особливої актуальності унаслідок різкого підвищення цін на житло в Києві. Будівельні компанії столиці відверто спрямовують свої погляди на пристолічний регіон як на найбільш реальний резерв столичного житлового будівництва. Ці стратегічні задумки будівельників зводять практично нанівець, мрії мешканців малих міст на переобладнання своїх п'ятиповерхівок у багатоповерхівки з сучасним плануванням, врахованими новими вимогами до телекомунікаційного зв'язку, системою безпеки тощо. Оцінка реальності цих перспектив – важлива місія міської влади й громади міста.

Усвідомлення неоднозначності перспектив пристолічного регіону у складі столичної агломерації спонукає звернутися до зарубіжного досвіду, зокрема досвіду м. Торонто (Канада), історія агломерації якого почалась зі створення “федеративної форми управління агломерації міста Торонто та його 12 передмість у 1953 р. і продовжується до сьогоднішнього дня. Система управління агломерації Торонто змінюється відповідно до вимог часу, при чому кожна наступна зміна обумовлена ретельним аналізом досвіду попереднього періоду” [13]. Реформування системи управління агломерацією здійснюється крізь призму головного завдання – ефективного задоволення потреб мешканців. Аналізуються критерії, застосовувані до великих органів управління цілими агломераціями чи містами-регіонами, та інші – більш придатні для менших органів управління. Розглядаються перспективи створення у межах агломерації багатих і бідних громад, коли багаті громади матимуть кращу податкову базу для надання послуг і можуть мати менший попит на послуги (зокрема соціального забезпечення), а бідні громади, навпаки, можуть потребувати більше послуг, але матимуть обмежену базу для оподаткування тощо.

Порівняльний аналіз досвіду розподілу та об'єднання місцевих органів влади в США свідчить, що менші видатки характерні для розділених систем місцевого управління, а об'єднані структури пов'язані із більшими видатками. Занадто великим об'єднаним одиницям управління властиві “перевитрати за рахунок обсягів” через “бюрократичні перепони” та проблеми з наданням послуг у віддалених районах. До того ж, американські спеціалісти вважають, що об'єднання обмежує конкуренцію між муніципалітетами через слабші стимули до підвищення ефективності та реагування на місцеві потреби і що конкуренція підвищує ефективність надання послуг і призводить до зменшення витрат [14].

Рівень проблем, які вирішують канадські та американські колеги, свідчить, що вони звертаються до розрахунків щодо можливостей реалізації якісних результатів шляхом оптимізації системи управління, прагматично розраховуючи вигоди або недоліки кожного реформаторського кроку.

Стратегічне планування в Україні позбавлене, на жаль, такого прагматизму. Визначаючи блискучі перспективи користування столичними принадами для

мешканців малих міст пристоличного регіону, необхідно чітко визначити оптимальні варіанти управлінських структур, конкретні розрахунки реалізації перспективних планів. Це і є сучасним етапом повсякденної роботи місцевої влади міста Українка.

Література

1. Васильєва О. І. Управління соціально-економічним розвитком монофункціональних міст України [Текст] : автореф. дис... канд. держ. упр. — К. : [б. в.], 2004. — 21 с.
2. Стратегічний план сталого розвитку м. Українка [Текст] / Волинський ресурсний центр. — Рівне : [б. в.], 2005. — С. 8.
3. Там само. — С. 11.
4. Там само. — С. 11.
5. Київ – самоврядна територія, столиця України // Київ: шлях до стійкого розвитку : матер. круглого столу. — К. : [б. в.], 2006. — 47 с.
6. Соціально-економічні та соціальні проблеми міст-супутників Києва: результати опитування жителів міст-супутників та експертів // Національна безпека і оборона [Текст]. — 2005. — № 11. — С. 66—68.
7. Стратегічний план сталого розвитку м. Українка... — С. 43.
8. Тертичка В. Державна політика. Аналіз та здійснення в Україні [Текст]. — К. : Основи. — С. 131.
9. Нудельман В. Розробка стратегії розвитку територіальної громади: загальні засади методики [Текст] / В. Нудельман, І. Санжаровський. — К. : Дата Банк Україна, 2002. — 232 с.
10. Дробенко Г. Стратегічне планування розвитку територіальних громад [Текст] : метод. посіб. / Г. Дробенко, Р. Брусак, Ю. Свірський. — Львів : СПОЛОМ, 2001. — 118 с.
11. Задорожний Г. В. Соціальне партнерство-реальний шлях до відкритого суспільства [Текст] / Г. В. Задорожний, О. В. Коврига, В. В. Смоловик. — Х. : ХІБМ, 2000. — 192 с.
12. Залучення громадськості до управління розвитком територій (В рамках проекту “Активна громадськість – ефективне управління” (реформування системи муніципального управління через передачу частини управлінських функцій неприбутковим організаціям [Текст]. — Івано-Франківськ : Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини, 2001. — 24 с.
13. Слек Е. Досвід об’єднання міських органів управління в Торонто: якими є результати / Е. Слек // Національна безпека і оборона [Текст]. — 2005. — № 11. — С. 53—62.
14. Там само. — С. 53—62.

P. Kozyryev

PERSPECTIVES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SMALL TOWNS IN CAPITAL-ADJACENT TERRITORIES (AT THE EXAMPLE OF THE TOWN OF UKRAYINKA, OBUKHIV RAYON, KYIV OBLAST)

The article focuses on issues of sustainable development strategic planning for small towns located in the capital-adjacent territory. In particular, it considers the significance of qualitative approaches to the creation of capital agglomerate. The

paper emphasizes a necessity to analyze the consequences of small towns inclusion into the agglomerate, as well as the elaboration of acceptable ways of management organization.

Key words: sustainable development, capital-adjacent region, small towns.